

*O kreacjach przestrzeni w sztuce XX wieku
na podstawie twórczości Tadeusza Mysłowskiego*

Siatka (grid), oświeceniowa koncepcja porządkowania przestrzeni przez człowieka powraca i staje się w sztuce XX wieku jej reprezentatywnym środkiem ekspresji. Struktura siatki z zagwarantowanego terytorium geometrii wstępuje w przestrzeń symbolu, mitu. Przełożona na język współczesnego miasta okazuje się być ciągle skutecznym narzędziem do badania jego tkanki, niezbędnej fragmentacji obrazu, swobodnego poruszania się pomiędzy wymiarami.

Tadeusz Mysłowski, artysta polskiego pochodzenia, mieszkający w Nowym Jorku od 1970 roku, poszukując własnego języka plastycznego, przemierza Manhattan i odkrywa znak-klucz w prostocie krzyżowego przecięcia linii ulic, konstrukcjach architektonicznych, w założeniu urbanistycznym metropolii. Poprzez konsekwentną translację relacji zachodzących pomiędzy dwuwymiarową siatką i wielowymiarową przestrzenią miasta, posługując się fotografią i grafiką pokazuje proces nieustannych ich przemian. Spogląda na wybrany fragment Manhattanu z kosmicznej perspektywy, następnie wchodzi w jego struktury od wewnątrz, bada krawędzie siatki, odkrywa organiczne pulsowanie, niekonsekwencje. Tradycyjna fotografia, odcisk rzeczywistości, nośnik światła obrazuje struktury geometryczne na wzór działań uprzemysłowionego społeczeństwa: dowolnie je multiplikuje, maszynowo unifikuje, maksymalizuje ekspresję w opozycji biel-czerń. Mysłowski tworzy dokument czasu-przestrzeni miasta, który znajduje potwierdzenie i kontynuację w dobie altermodernizmu.

Niniejsza dysertacja składa się z 13 rozdziałów konstruowanych w taki sposób, aby móc zestawzić zagadnienia związane z twórczością Tadeusza Mysłowskiego z wybraną formą kreacji przestrzeni w sztuce XX wieku.

Rozpoczyna się od prezentacji zagadnienia współczesnej transmigracji – przestrzeni życia – umiejętności funkcjonowania jednostki w różnych miejscach na świecie. Osią pozwalającą zachować równowagę w rzeczywistości transmigranta jest poczucie tożsamości. Ponieważ postać Mysłowskiego doskonale wkomponowuje się w transmigracyjną osobowość, stąd też, aby ustanowić statyczne punkty bazy życia artysty, kolejne dwa rozdziały traktują o jego miejscach rodzinnych, młodości i wczesnych wyborach artystycznych, o wyjeździe z Polski do Stanów Zjednoczonych.

Rozdział czwarty „Konceptualna przestrzeń krzyża” przedstawia efekty badań artysty wokół struktury krzyża, przecięcia linii wertykalnej i horyzontalnej i możliwości płynnego poruszania się pomiędzy wymiarami, płaszczyzną i przestrzenią. Zawiera je w seriach prac: *Perspective Distortion* (1979), *Cross Expanding Series* (1980) *New York Composite* (1984) *Avenue of the Americas* (1974-

1979) *Towards Organic Geometry* (1972-1994). Wejście

w przestrzeń krzyża uruchamia w twórczości artysty terytoria, które do XX wieku zastrzeżone były dla religii i duchowości. Stąd też, w rozdziale omawiającym struktury krzyżowe Mysłowskiego, włączona została próba porównania tekstów poetyckich i krytycznych Kazimierza Malewicza z dziełami św. Jana od Krzyża, oraz Edyty Stein.

W rozdziale piątym „Struktura siatki a przestrzeń miasta” o dynamicznej przestrzeni miasta, zaprezentowana została, dostrzeżona przez Mysłowskiego, kratownica planu Manhattanu i jego analiza w cyklu *Avenue of the Americas*. Mapa i demokratyczna wymowa jednakowych parceli, przeistacza się w strukturę siatki. Z płaszczyzny siatki wyrasta futurystyczna, wertykalnie nakierowana architektura. Siatka, z całym bogactwem swoich znaczeń staje się atrybutem nowego człowieka, a wartości symboliczne krzyża zostają wdrożone w jej strukturę.

Wieloaspektowość przestrzeni miasta wymogła włączenie pojęcia *genius loci*, szczególnie poprzez odniesienie się do fenomenologii percepcji. Przeanalizowano również znaczenia funkcji rogów ulicznych, miejsc decydujących o atmosferze i charakterystyce miasta. Istotna wydała się także forma obrazowania mieszkańców (tłumu), bez których miasto traci swój sens. Ten ważny problem obecności człowieka w mieście podejmuje Mysłowski już w latach siedemdziesiątych, opracowując cykl *New York Faces* (1974-1980). Fotografuje, właśnie na rogu Times Square kilka tysięcy twarzy anonimowych ludzi, a ich zapis przekształcony w drukarski raster nakłada na siatkę Manhattanu.

Rozdział szósty „Poszukiwania geometrii organicznej. Przestrzeń fotografii” dotyczy zagadnienia fotografii, jako istotnego medium, niosącego możliwość rejestrowania przestrzeni, generowania nieograniczonych kombinacji pozwalających na swobodną penetrację w mikro i makro skali sfragmentyzowanego wycinka interesującej artystę formy. Poprzez multiplikację wybranego elementu udowadnia również, że wyłaniające się niekonsekwencje i załamania są, być może, dowodem na istnienie wewnętrznej energii wywołującej przeistaczanie się struktur geometrycznych w wiązania organiczne, bliskość relacji zachodzących pomiędzy matematyką a biologią. Z badań tych wynika, opublikowana w 1994 roku, w formie albumu seria *Towards Organic Geometry* oraz późniejsza grupa kolumn *Endless Columns with square Base*.

W rozdziale siódmym zaprezentowano projekty Mysłowskiego i realizacje monumentalnych instalacji, osadzonych w realnej przestrzeni miasta.

Rozdział ósmy „Wizualna przestrzeń poezji” odnosi się do udziału Mysłowskiego w projekcie – *Das offene Buch/Otwarta książka* – związanego z wprowadzeniem poezji wizualnej w przestrzeń miasta Hünfeld i współzależności pomiędzy słowem i obrazem, zawartymi w poezji konkretnej.

Rozdział dziewiąty „Przestrzeń wewnętrzna. KrzesłoTrony (2000-2010)” przedstawia

obiekty przestrzenne, zadedykowane artystom, których Mysłowski uznaje za swoich mentorów. Zatrzymuje w bryle mebla-postumentu czasoprzestrzenność życia artystów, składając w ten sposób, każdemu z nich, homage. Omówiono szczegółowo *KrzesłoTron Cross-Chair for PM* (Piet Mondrian i Harry Holzman), *Malewicz-square-cube* (Kazimierz Malewicz i Szymon Bojko), *Szpakowski-structure-line* (Wacław Szpakowski, Zbigniew Bargielski i Zygmunt Krauze).

Rozdział dziesiąty, odwołujący się do tytułu wystawy Mysłowskiego w krakowskim „Arsenale” z 2003 roku – „Redukcja przestrzeni” – jest próbą dokonania przeglądu najważniejszych wydarzeń artystycznych w USA, współtworzących pomost pomiędzy minimalizmem i sztuką konceptualną, okresem dla Tadeusza Mysłowskiego kluczowym w podejmowaniu przez niego wiodących decyzji artystycznych.

Rozdział jedenasty „Przestrzeń odbita” zawiera opis drzeworytów Mysłowskiego. Dyptyk *On i ona. Odnova*, prezentowany i nagrodzony w 2009 roku na Międzynarodowym Triennale Grafiki w Krakowie, przedstawia postacie kobiety i mężczyzny, temat porzucony przez artystę od czasu zakończenia studiów na krakowskiej ASP. Natomiast drzeworyt *15 pairs of hands for Bruno Schulz* związany jest z fascynacją twórczością Brunona Schulza i wydaniem (w 60 egzemplarzach przez Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi) unikatowych woluminów pod tym samym tytułem.

W rozdziale dwunastym, oprócz podsumowania pracy znajduje się aneks z wybranymi notatkami Tadeusza Mysłowskiego, korespondencją, a następnie indeks wystaw artysty.

Rozdział trzynasty, to wybór 135 ilustracji.